

РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ НА МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯХ

DOI : 10.33274/2079-4762-2018-44-2-165-171

УДК 338.48

Горіна Г. О.,
д-р екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: gorina@donnuet.edu.ua
e-mail: chernega@donnuet.edu.ua

Чернега О. Б.,
д-р екон. наук,
професор

ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ У ІЄРАРХІЧНІЙ СТРУКТУРІ ТУРИСТИЧНОГО ПРОСТОРУ КРАЇН ЄС

UDC 338.48

Gorina G. O.,
Grand PhD in Economic
sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: gorina@donnuet.edu.ua
e-mail: chernega@donnuet.edu.ua

Chernega O. B.,
Grand PhD in Economic
sciences,
Professor

DETERMINATION OF THE NATIONAL TOURISM SERVICES MARKET PLACE IN THE EU COUNTRIES TOURISM SPACE HIERARCHIC STRUCTURE

Мета. Метою статті є здійснення дослідження однорідності між країнами ЄС та Україною за рівнем розвитку туристичної галузі й визначення на цьому підґрунті місця національного ринку туристичних послуг у структурі туристичного простору країн ЄС.

Методи. З метою досягнення поставлених наукових завдань у роботі використовувалися такі методи дослідження: розрахунково-аналітичні та порівняльні методи; економіко-математичні методи (для розрахунку евклідових відстаней, обчислених на основі коефіцієнтів матриці крос-кореляцій); методи кластерного аналізу (для групування країн за внеском туристичної галузі у ВВП); графічні й табличні методи (для наочного зображення статистичного матеріалу, візуалізації теоретичних та практичних положень).

Результати. Здійснено групування країн ЄС, які інтерпретуються як туристичний простір за внеском туристичної галузі до ВВП. Виокремлено п'ять кластерів. Країновий склад кластерів такий: 1 кластер утворюють Данія, Швеція, Іспанія, Португалія, Італія, Ірландія, Німеччина, Франція; 2 кластер — Україна, Греція, Кіпр, Мальта, Естонія; 3 кластер — Польща, Чеська Республіка, Угорщина, Словенія, Латвія; 4 кластер — Болгарія, Хорватія, Словаччина, Румунія; 5 кластер — Нідерланди, Люксембург, Литва, Фінляндія. Визначено подібні до України країни за гомогенним внеском туристичної галузі до ВВП серед країн ЄС, а саме Грецію, Кіпр, Мальту та Естонію, які утворюють окремий кластер. Визначено місце України та її відстань до досліджуваних ринків країн ЄС за внеском туристичної галузі до ВВП у поляризованому туристичному просторі, а також ступінь близькості туристичних ринків у досліджуваному просторі. Окреслено напрямки подальших досліджень, які ґрунтуватимуться на всебічному аналізі виокремлених кластерів країн за показниками: експорт/імпорт туристичних послуг, внесок туристичної галузі до кількості зайнятого населення, надходження від туризму до економіки країн, інвестиції в туристичну галузь, туристські витрати тощо.

© Г. О. Горіна, О. Б. Чернега, 2018

Ключові слова: ринок туристичних послуг, країни ЄС, туристичний простір, кластер.

Постановка проблеми. Необхідність визначення місця національного ринку туристичних послуг у ієрархічній структурі туристичного простору країн ЄС обумовлена та продиктована необхідністю виокремлення подібних до України країн ЄС за гомогенним внеском туристичної галузі до ВВП задля дослідження деструктивних детермінант і детермінант-продуцентів цих країн, визначення специфічних загроз та ризиків формування ринку туристичних послуг і здійснення превентивних заходів щодо їх послаблення або нейтралізації у процесі управління розвитком національного туристичного ринку. Калькування механізмів отриманого позитивного ефекту за умови необхідної адаптації та трансформації дозволить мінімізувати задіяні ресурси, оптимізувати та інтенсифікувати процеси, скоротити витрачений час, необхідний для відповідної структурної перебудови економіки туризму України.

Визначення реального місця ринку туристичних послуг України в туристичному просторі країн ЄС, його атрибуції до конкретного туристичного кластеру, відстані до досліджуваних ринків, а також ступеня їх близькості дозволить з'ясувати реальні обсяги необхідних перетворень, визначити чіткі стратегічні цілі та завдання, достатні для збільшення потужності впливу на формування і коригування європейських туристичних потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розбудова питань інтеграції національного ринку туристичних послуг до туристичного простору країн ЄС, впливу євроінтеграційних процесів на розвиток національного туристичного ринку, запозичення практики інституційної організації туризму у ЄС порушена у працях низки вітчизняних вчених. Так, Н. І. Горбаль, Р. І. Ханіна, О. І. Ковальчук висвітлюють вплив процесу євроінтеграції, співпраці України з ЄС на розвиток вітчизняного туристичного ринку, пропонують перелік заходів у сфері державної політики щодо регулювання ринку туристичних послуг у контексті євроінтеграції [1], Г. С. Шевченко, С. Г. Шевченко досліджують актуальні проблеми розвитку туристичного бізнесу в Україні в контексті поглиблення європейських інтеграційних процесів, акцентують увагу на необхідності маркетингового та політико-правового забезпечення на макро- і мікрорівнях функціонування і розвитку корпоративного туризму [2], Р. Корсак здійснює оцінку можливості співпраці, використання досвіду розвитку туристичної галузі Європейського Союзу Україною [3], Т. О. Грачевська, С. Ю. Калініна досліджують особливості розвитку міжнародного туризму як фактора поглиблення та інтенсифікації відносин між країнами ЄС та Україною [4]. А. Охріменко запропоновано напрями покращення бюджетного фінансування туризму в Україні на основі досвіду європейських країн [5] тощо.

Визнаючи фрагментарний внесок дослідників у розбудову питання інтеграції ринку туристичних послуг України до туристичного простору країн ЄС, актуальним залишається визначення місця національного ринку туристичних послуг у структурі туристичного простору країн ЄС, що є базисом розбудови інтеграційної стратегії розвитку туристичного ринку України, спроможної забезпечити створення умов для міжнародної взаємодії у туристичній сфері, зміцнення взаєморозуміння і довіри між країнами, застосування туризму для розвитку економічних, торговельних, дипломатичних відносин.

Мета статті — здійснення дослідження однорідності між країнами ЄС та Україною за рівнем розвитку туристичної галузі й визначення на цьому підґрунті місця національного ринку туристичних послуг у структурі туристичного простору країн ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конструктивне наукове переосмислення ролі туристичної галузі в інтеграційних та глобалізаційних процесах вимагає обґрунтованого визначення місця національного ринку туристичних послуг у ієрархічній структурі європейського туристичного простору, що було здійснено за допомогою порівняльного дослідження економічних внесків туризму до ВВП кожної країн ЄС (табл. 1) (за виключенням Австрії, Бельгії та Великобританії у зв'язку з відсутністю вірогідних даних) за період 1995–2015 рр. на підставі побудови кластерів країн шляхом розрахунку евклідових

Таблиця 1 — Вихідні дані для обчислення коефіцієнтів кореляції між парами показників приростів внеску туристичної галузі до ВВП для країн ЄС та України (складено авторами на основі [6])

Країна	Внесок туристичної галузі до ВВП, млрд. дол. США																				
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Болгарія	0,724	1,207	1,107	1,477	1,487	1,901	2,132	2,210	2,476	2,742	2,696	2,674	1,842	1,813	1,706	1,696	1,708	1,663	1,717	1,741	1,637
Греція	8,123	7,620	6,947	7,999	10,540	12,642	13,133	13,351	12,961	13,545	14,146	14,410	14,312	14,479	14,269	13,125	12,983	12,281	13,641	14,621	15,156
Данія	5,157	5,555	5,820	6,022	6,134	6,661	6,359	5,927	5,550	5,729	5,828	5,937	5,750	5,449	5,177	5,234	5,559	5,662	6,047	6,343	6,768
Естонія	0,455	0,460	0,486	0,527	0,583	0,667	0,674	0,698	0,678	0,742	0,794	0,799	0,697	0,715	0,656	0,661	0,710	0,731	0,818	0,889	0,877
Ірландія	1,946	2,183	2,416	2,723	2,916	3,500	3,349	3,041	3,068	3,294	3,486	3,683	3,800	3,713	3,696	3,809	3,914	3,880	3,810	4,466	4,962
Іспанія	37,244	39,297	41,645	44,119	46,901	52,757	54,248	52,886	52,803	54,371	57,067	58,725	60,288	60,928	54,083	54,970	57,159	56,856	57,416	59,485	61,687
Італія	72,992	77,414	80,680	84,060	86,844	98,501	96,964	90,304	84,796	85,624	83,533	85,923	85,123	79,607	72,451	73,536	79,294	78,389	79,733	81,412	84,424
Кіпр	1,220	1,169	1,232	1,255	1,420	1,662	1,733	1,612	1,370	1,338	1,361	1,339	1,344	1,239	1,013	1,048	1,078	1,127	1,240	1,209	1,241
Латвія	0,109	0,296	0,363	0,345	0,320	0,478	0,502	0,551	0,552	0,613	0,705	0,810	0,852	0,891	0,875	0,879	0,879	0,946	0,972	1,013	1,101
Литва	0,210	0,253	0,330	0,476	0,601	0,573	0,626	0,604	0,684	0,774	0,812	0,874	0,972	0,858	0,766	0,593	0,611	0,659	0,701	0,757	0,797
Люксембург	0,606	0,598	0,729	0,786	0,840	0,856	0,863	0,682	0,685	0,783	0,803	0,875	0,972	1,033	0,970	0,920	0,943	0,886	0,925	0,958	0,975
Мальта	0,908	0,885	0,944	0,965	1,012	0,953	0,949	0,974	0,946	0,932	0,910	0,933	1,015	1,046	0,917	1,010	1,110	1,192	1,222	1,304	1,389
Нідерланди	10,118	11,586	13,983	14,742	15,945	15,996	16,045	15,770	15,952	16,194	14,809	14,940	15,075	14,478	12,850	12,409	12,569	12,422	12,728	13,024	13,976
Німеччина	106,47	110,07	115,39	118,13	122,47	130,67	132,59	125,56	119,51	120,73	122,49	126,91	124,85	122,64	118,06	122,56	126,26	127,37	128,25	132,69	135,49
Польща	6,270	7,207	4,219	4,221	4,373	6,934	5,553	5,443	5,050	5,679	5,604	5,938	6,705	6,145	6,202	5,799	6,379	6,872	7,154	7,519	8,050
Португалія	8,937	8,942	9,483	10,242	9,459	11,533	11,446	10,841	10,046	10,149	9,810	10,095	10,686	10,536	9,739	10,352	10,878	10,987	11,424	12,238	12,827
Румунія	1,777	1,836	1,543	1,142	1,092	1,215	1,308	1,312	1,539	1,726	2,572	2,102	2,221	2,354	2,004	1,899	1,968	2,035	2,058	2,232	2,375
Словаччина	0,624	0,716	0,670	0,742	0,687	0,689	0,880	0,978	0,942	0,873	1,042	1,242	1,598	1,884	1,846	1,746	1,675	1,682	1,775	1,849	2,005
Словенія	0,799	0,917	0,984	0,947	0,892	1,095	1,170	1,184	1,154	1,206	1,275	1,343	1,378	1,436	1,379	1,386	1,429	1,384	1,412	1,410	1,498
Угорщина	3,529	4,064	4,449	4,359	4,277	5,358	5,370	4,350	4,095	3,853	4,318	4,432	4,247	4,631	4,693	4,515	4,666	4,456	4,196	4,595	4,905
Україна	1,480	1,084	1,031	0,939	1,026	1,265	1,356	1,395	1,586	2,388	2,246	2,300	2,391	2,337	2,104	2,020	2,045	2,141	2,154	1,390	1,307
Фінляндія	4,097	4,934	5,341	5,750	6,156	6,570	6,158	5,944	5,722	5,668	5,607	5,582	5,891	5,510	4,720	4,732	4,782	4,773	4,703	4,778	4,655
Франція	65,979	68,083	72,556	76,644	83,404	90,217	89,933	87,291	83,930	83,923	82,856	84,618	87,077	87,452	83,048	83,126	89,217	89,537	90,822	91,554	90,500
Хорватія	2,080	2,811	1,992	2,215	2,166	2,611	3,106	3,135	4,674	4,477	4,812	4,996	5,232	5,578	4,720	4,264	4,620	4,348	4,644	4,820	5,088
Чеська Республіка	3,506	4,010	4,096	4,103	3,838	4,679	4,604	4,505	4,537	4,697	4,999	5,229	5,278	5,229	5,010	4,930	4,819	4,739	4,580	4,616	4,758
Швеція	5,800	6,316	7,292	7,564	8,040	7,750	8,549	8,867	8,600	8,855	9,349	10,380	10,559	10,679	10,561	10,129	10,587	10,737	10,688	11,188	12,006

відстаней, обчислених на основі коефіцієнтів матриці крос-кореляцій. Розрахунки проведено, використовуючи програмний продукт MatLab.

Дослідження однорідності між країнами ЄС та Україною за рівнем розвитку туристичної галузі засновано на попередньому обчисленні значень приростів внеску туристичної галузі до ВВП для кожної країни за формулою:

$$\Delta Cgdp_i = \ln Cgdp_i(t) - \ln Cgdp_i(t-1), \quad (1)$$

де i — порядковий номер країни, $Cgdp_i(t)$ — внесок туристичної галузі до ВВП країни i за рік t , $\Delta Cgdp_i$ — приріст внеску туристичної галузі до ВВП країни i .

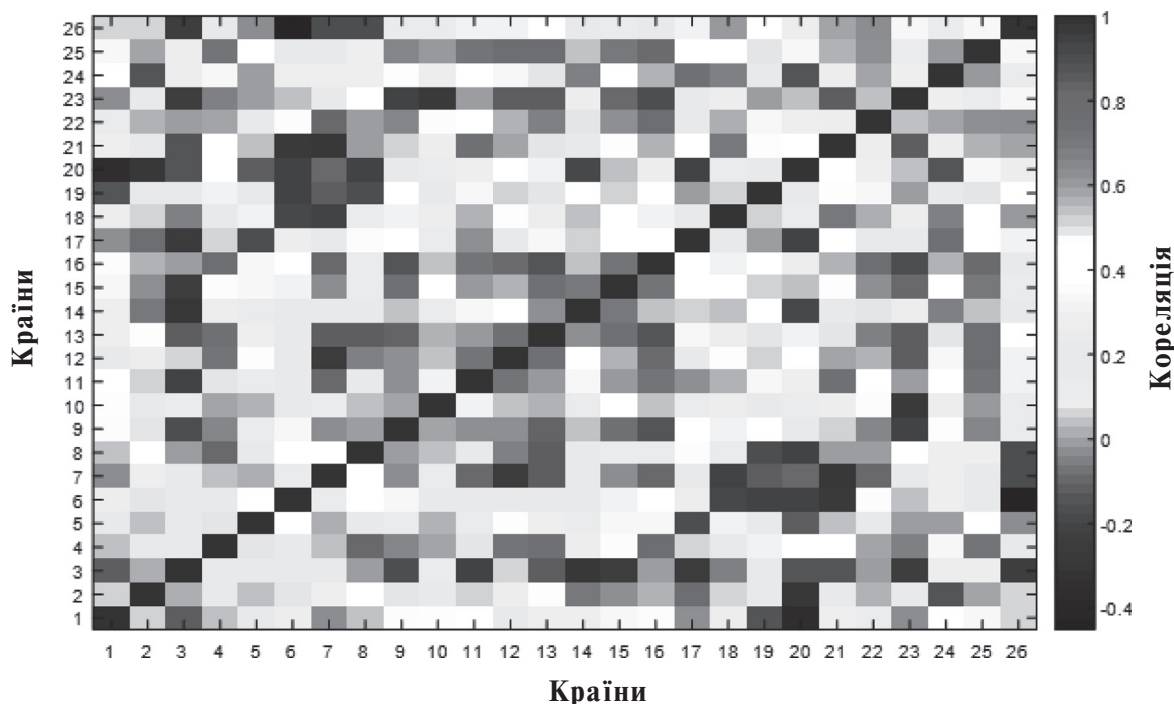
Обчислення коефіцієнтів кореляції між парами показників приростів внеску туристичної галузі до ВВП для країн i та j проводилися за формулою:

$$\rho_{ij} = \frac{\langle \Delta Cgdp_i \Delta Cgdp_j \rangle - \langle \Delta Cgdp_i \rangle \langle \Delta Cgdp_j \rangle}{\sqrt{(\langle \Delta Cgdp_i^2 \rangle - \langle \Delta Cgdp_i \rangle^2)(\langle \Delta Cgdp_j^2 \rangle - \langle \Delta Cgdp_j \rangle^2)}}, \quad (2)$$

де $\langle \dots \rangle$ — це середнє значення, розраховане для усіх років розглядуваного часового періоду.

ρ_{ij} визначає кореляцію, що спостерігається між логарифмом зміни внеску туристичної галузі до ВВП країни i та логарифмом зміни внеску туристичної галузі до ВВП країни j . ρ може змінюватись від -1 до 1 . Якщо $\rho = 1$, то це свідчить про існування повної кореляції між змінними $\Delta Cgdp_i$ та $\Delta Cgdp_j$, при $\rho = -1$ існує повна антикореляція між $\Delta Cgdp_i$ та $\Delta Cgdp_j$, а при $\rho = 0$ спостерігається відсутність кореляції для відповідних пар країн.

У результаті проведених обчислень було отримано матрицю крос-кореляцій розмірністю 26×26 (відповідно до кількості досліджуваних країн) для приростів внесків туристичної галузі до ВВП (рис. 1).

Рисунок 1 — Матриця крос-кореляції для приростів внесків туристичної галузі до ВВП для країн ЄС та України (графічний вид) (складено авторами)

Перелік країн для кореляційної матриці

1 — Болгарія	10 — Естонія	19 — Люксембург
2 — Чеська Республіка	11 — Фінляндія	20 — Мальта
3 — Україна	12 — Франція	21 — Нідерланди
4 — Кіпр	13 — Німеччина	22 — Португалія

Перелік країн для кореляційної матриці

5 — Греція	14 — Угорщина	23 — Словаччина
6 — Польща	15 — Ірландія	24 — Словенія
7 — Румунія	16 — Італія	25 — Іспанія
8 — Хорватія	17 — Латвія	26 — Швейцарія
9 — Данія	18 — Литва	

Коефіцієнти крос-кореляцій, що характеризують тісноту взаємозв'язку України з іншими країнами ЄС за рівнем внеску туристичної галузі до ВВП, обчислені для логарифмованих приростів цих показників, наведені у табл. 2.

Таблиця 2 — Коефіцієнти крос-кореляції України з іншими країнами ЄС для приростів внеску туристичної галузі до ВВП (складено авторами)

Значення коефіцієнтів крос-кореляції	Країна	Значення коефіцієнтів крос-кореляції	Країна	Значення коефіцієнтів крос-кореляції	Країна
0,2107	Греція	0,0206	Чехія	-0,1685	Данія
0,1973	Кіпр	0,0024	Італія	-0,2065	Фінляндія
0,161	Польща	0,0003	Хорватія	-0,2346	Словаччина
0,1494	Румунія	-0,0089	Португалія	-0,2382	Ірландія
0,1467	Люксембург	-0,0408	Литва	-0,2473	Швейцарія
0,13	Естонія	-0,1198	Німеччина	-0,2601	Латвія
0,0939	Іспанія	-0,1223	Болгарія	-0,301	Угорщина
0,0787	Словенія	-0,1368	Мальта		
0,06	Франція	-0,1484	Нідерланди		

На основі коефіцієнтів матриці крос-кореляції розмірністю 26x26 були обчислені евклідової відстані, використані для побудови мінімального остівного дерева, що характеризує утворення кластерів країн за рівнем внеску туристичної галузі до їх ВВП.

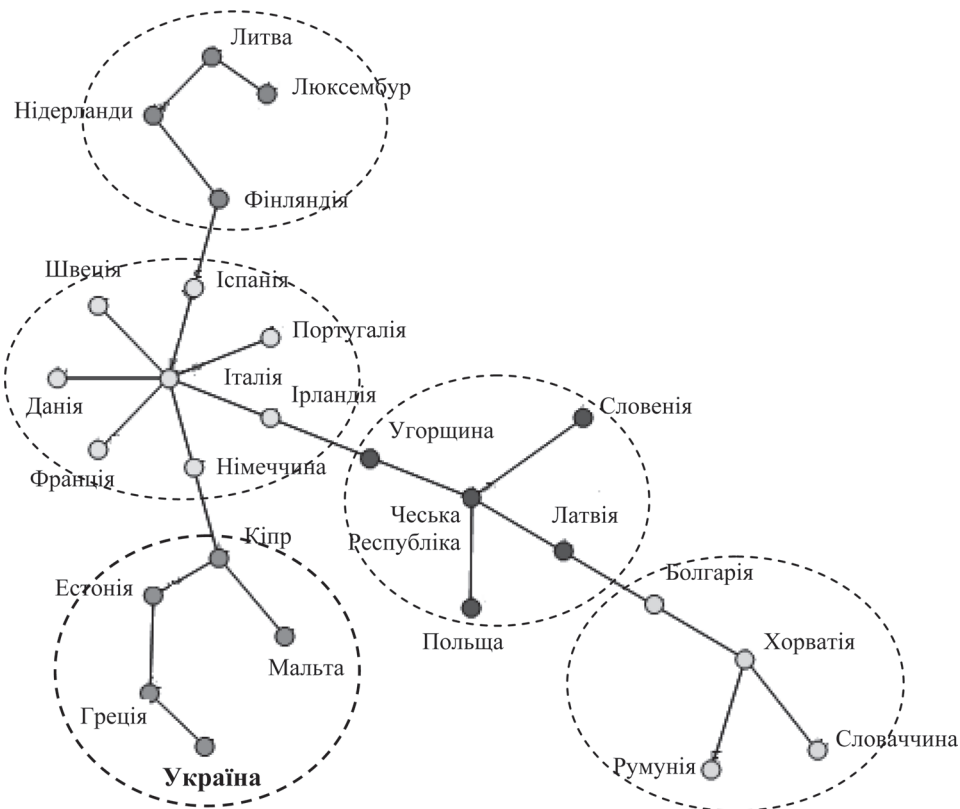
Евклідова відстань між країнами у просторі була розрахована за формулою:

$$d(i, j) = \sqrt{2 \cdot (1 - \rho_{ij})}. \quad (3)$$

Отримані дані дозволили побудувати мінімальне остівне дерево на підставі використання логарифмованих приростів внесків туристичної галузі кожної країни до її ВВП, шляхом з'єднання усіх елементів у граф, виходячи із мінімальних евклідових відстаней між країнами в туристичній галузі (рис. 2).

Групування сукупності досліджуваних країн, які інтерпретуються як туристичний простір за внеском туристичної галузі до ВВП, дозволило визначити подібні до України країни за гомогенним внеском туристичної галузі до ВВП та виокремити п'ять кластерів: *1 кластер* утворюють Данія, Швеція, Іспанія, Португалія, Італія, Ірландія, Німеччина, Франція; *2 кластер* — Україна, Греція, Кіпр, Мальта, Естонія; *3 кластер* — Польща, Чеська Республіка, Угорщина, Словенія, Латвія; *4 кластер* — Болгарія, Хорватія, Словаччина, Румунія; *5 кластер* — Нідерланди, Люксембург, Литва, Фінляндія. Визначення місця України та її відстані до досліджуваних ринків туристичних послуг країн ЄС за внеском туристичної галузі до ВВП дозволило визначити ступінь близькості ринків у поляризованому туристичному просторі.

Висновки. Проведене дослідження дозволило здійснити групування сукупності досліджуваних країн, які інтерпретуються як туристичний простір за внеском туристичної галузі до ВВП, дозволило виокремити п'ять кластерів, визначити подібні до України країни за гомогенним внеском туристичної галузі до ВВП, а саме Грецію, Кіпр, Мальту та Естонію, які утворюють окремий кластер. Визначено місце України та її відстань до досліджуваних ринків країн ЄС за внеском туристичної галузі до ВВП у поляризованому

Рисунок 2 — Мінімальне остівне дерево (галузевий вигляд) для показника «Внесок туристичної галузі до ВВП» (складено авторами)

туристичному просторі, а також ступінь близькості ринків. Подальші дослідження, які ґрунтуватимуться на отриманих результатах, будуть присвячені всебічному аналізу виокремлених кластерів країн за показниками: експорт/імпорт туристичних послуг, внесок туристичної галузі до кількості зайнятого населення, надходження від туризму до економіки країн, інвестиції в туристичну галузь, туристські витрати тощо.

Список літератури/References

1. Горбаль Н. І., Ханіна Р. І., Ковальчук О. І. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток туристичного ринку в Україні // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2015. № 819. С. 120–128.

Horbal, N. I., Khanina, R. I., Kovalchuk, O. I. (2015). *Vplyv yevrointegraciinyh procesiv na rozvytok turystychnogo rynku v Ukraini* [Impact of European integration processes on development of the Ukrainian tourist market]. *Visnyk Nacionalnogo universytetu «Lvivska politehnika»* [Bulletin of the Lviv Polytechnic National University], no. 819, pp. 120–128.

2. Шевченко Г. С., Шевченко С. Г. Перспективи європейської інтеграції ринку туристичних послуг України // Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.2. С. 124–130.

Shevchenko, G. S., Shevchenko, S. G. (2013). *Perspektyvy yevropejskoyi integraciyi rynku turystychnyh poslug Ukrainy* [The prospects of European integration of market of tourist services in Ukraine]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of UNFU], no. 23.2., pp. 124–130.

3. Корсак Р. Інституційна організація туризму у ЄС: практика застосування в Україні // Східноєвропейський історичний вісник. 2017. Вип. 2. С. 82–86.

Korsak, R. (2017). *Instytuciina organizacia turyzmu u YeS: praktyka zastosuvannya v Ukraini* [Institutional tourism organization in the EU: in the practice of Ukraine]. *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk* [East European historical bulletin], no. 2, pp. 82–86.

4. Грачевська Т. О., Калініна С. Ю. Міжнародний туризм як фактор зміцнення відносин між Україною та країнами ЄС // Грани. 2015. № 6. С. 163–169.

Hrachevska, T. O., Kalinina, S. Yu. (2015). *Mizhnarodnyi turyzm yak faktor zmicznennya vidnosyn mizh Ukrainoyu ta krayinamy YeS* [International tourism as a factor strengthening relations between Ukraine and EU countries]. *Grani* [The faces], no. 6, pp. 163–169.

5. Охріменко А. Досвід європейських країн фінансування туризму // Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. 2014. Вип. 34. С. 160–167.

Okhrimenko, A. (2014). *Dosvid yevropejskyh krain finansuvannya turizmu* [European experience tourism funding]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny* [Visnyk of the Lviv University. Series International Relations], no. 34, pp. 160–167.

6. The World Travel and Tourism Council. Available at : <http://www.wttc.org>.

Цель. Целью статьи является проведение исследования однородности между странами ЕС и Украиной по уровню развития туристической отрасли и определение на этой основе места национального рынка туристических услуг в структуре туристического пространства стран ЕС.

Методы. Для достижения поставленных научных задач в работе использовались следующие методы исследования: расчетно-аналитические и сравнительные методы; экономико-математические методы (для расчета евклидовых расстояний, вычисленных на основе коэффициентов матрицы кросс-корреляций), методы кластерного анализа (для группировки стран по вкладу туристической отрасли в ВВП); графические и табличные методы (для наглядного изображения статистического материала, визуализации теоретических и практических положений).

Результаты. Осуществлена группировка стран ЕС, которые интерпретируются как туристическое пространство, по вкладу туристической отрасли в ВВП. Выделено пять кластеров, определены подобные Украине страны по гомогенному вкладу туристической отрасли в ВВП среди стран ЕС, а именно Греция, Кипр, Мальта и Эстония, которые образуют отдельный кластер. Определено место Украины и ее расстояние до исследуемых рынков стран ЕС по вкладу туристической отрасли в ВВП в поляризованном туристическом пространстве, а также степень близости туристических рынков в исследуемом пространстве.

Ключевые слова: рынок туристических услуг, страны ЕС, туристическое пространство, кластер.

Objective. The objective of the article is to conduct a research of the homogeneity between the EU countries and Ukraine of the tourism industry development level and the determination on this basis the national tourist services market place in the structure of the EU countries tourism space.

Methods. To achieve the scientific goals, the following research methods were used: calculation-analytical and comparative methods; economic-mathematical methods (for the calculation of Euclidean distances calculated on the basis of the coefficients of the cross-correlation matrix), methods of cluster analysis (for grouping countries on the contribution of the tourism industry to GDP); graphical and tabular methods (for statistical material visual representation, theoretical and practical provisions visualization).

Results. A grouping of EU countries has been carried out, which are interpreted as a tourist space, according to the contribution of the tourism industry to GDP. Five clusters are allocated. The country composition of these clusters is as follows: first cluster is formed by Denmark, Sweden, Spain, Portugal, Italy, Ireland, Germany, France; second cluster is Ukraine, Greece, Cyprus, Malta, Estonia; third cluster consists of Poland, Czech Republic, Hungary, Slovenia, Latvia; fourth cluster is Bulgaria, Croatia, Slovakia, Romania; fifth cluster is the Netherlands, Luxembourg, Lithuania, Finland. The countries among EU countries, which are similar to Ukraine for the homogeneous contribution of the tourist area to the GDP are defined. Among these countries are: Greece, Cyprus, Malta and Estonia. They form the separate cluster. It was assigned to the Ukraine of that year until the end of the tourist services of the country for the tourist to the GDP allowed near the straitness of the polarized tourist area. Assigned to

Key words: tourism market, EU countries, tourism space, cluster.

Надійшла до редакції 23.09.2018